

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

Gedimino pr. 56, 01110 Vilnius, tel. 8 706 65105, faks. 8 706 65138, el. p. ombuds@lrski.lt

Advokatui Rokui Rudzinskui
rokas@rlaw.lt

2018-02-01 Nr. 4D-2017/1-1558 / 3D - 317

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui

Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetui

DĖL PAŽYMO IR PASITARIMO ORGANIZAVIMO

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius išnagrinėjo Grant Arthur Gochin, atstovaujamo advokato Roko Rudzinsko, skundą dėl Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau vadinama – Centras) pareigūnų galimo biurokratizmo, nagrinėjant jo 2017-03-06 prašymą. Siunčiamame Seimo kontrolieriaus pažymą Nr. 4D-2017/1-1558, kurioje konstatuota, kad „Centro veikloje, nagrinėjant asmenų prašymus, įžvelgtini teisės aktų reikalavimų netinkamo vykdymo sistemiškumo požymiai, todėl, Seimo kontrolieriaus nuomone, papildomai būtų tikslinga organizuoti Centro veiklos, nagrinėjant asmenų prašymus, skundus, aptarimą, dalyvaujant Seimo kontrolieriui, Vadovei ir kitiems atsakingiems Centro ir Seimo kontrolierių įstaigos darbuotojams“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 21 punktu („1. Seimo kontrolierius, vykdydamas savo pareigas, turi teisę: [...] 21) [...] gali teikti siūlymus ar pastabas atitinkamoms institucijoms ir įstaigoms dėl viešojo administravimo gerinimo, kad nebūtų pažeidinėjamos žmogaus teisės ir laisvės“), prašo Centro iki 2018-03-01 pateikti Seimo kontrolierių įstaigos organizuojamam pasitarimui Centro veiklos klausimais reikalingą informaciją (planuojama pasitarimą organizuoti š. m. balandžio mėn.):

1) kiek asmenų prašymų, skundų, nagrinėtinų vadovaujantis administracinės procedūros tvarka, Prašymų nagrinėjimo taisyklėmis, Centras gavo 2016–2018 metais, kiek tarp jų yra kartotinių prašymų (skundų) dėl netinkamo pirminio atsakymo / neatsakymo į prašymą, skundą;

2) kiek kartų į 2016–2018 prašymus, skundus buvo atsakyta nesilaikant teisės aktuose nustatytų terminų (kartu nurodant priežastis);

3) kiek kartų dėl Centro veiksmų, susijusių su prašymų, skundų nagrinėjimu, 2016–2018 metais asmenys kreipėsi į Vyriausiąją administracinių ginčų komisiją, teismus (pateikti šių institucijų sprendimų kopijas).

Be to, prašytume nustatyta tvarka informuoti apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų, pateiktų pažymose Nr. 4D-2016/1-750, Nr. 4D-2017/1-1471, Nr. 4D-2017/1-1558), nagrinėjimo rezultatus.

PRIDEDAMA. 20 lapų.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas

Rosita Daunorė, tel. 706 65 145, el. p. rosita.daunore@lrski.lt

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL GRANT ARTHUR GOCHIN SKUNDO PRIEŠ LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRĄ

2018-02-27 Nr. 4D-2017/1-1558
Vilnius

I. SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo Grant Arthur Gochin (toliau citatose ir tekste vadinama – Pareiškėjas), atstovaujamo advokato Roko Rudzinsko, skundą dėl Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau citatose ir tekste vadinama – Centras) pareigūnų galimo biurokratizmo, nagrinėjant jo 2017-03-06 prašymą (toliau citatose ir tekste vadinama – Prašymas).

2. Skunde nurodyta:

2.1. „2017 m. kovo mėn. kreipėmės į [...] [Seimo kontrolierių] su raštu, kuriuo prašėme įvertinti Centro vadovės [Teresės Birutės Burauskaitės; toliau citatose ir tekste vadinama – Vadovė] veiksmus, o ypač, viešai formuojamą nuomonę dėl Holokausto nusikaltimo sąvokos aiškinimo. Prašyme nurodėme, kad Centro pateikiamas oficialus aiškinimas prieštarauja 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių tautų teisei. Prašymas [...] perduotas Centrai“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

„Vadovė savo ruožtu pateikė atsakymą. Į teisinius argumentus dėl ydingo Holokausto nusikaltimo sąvokos aiškinimo 2017-04-10 rašte [Nr. 14R-32; toliau citatose ir tekste vadinama – Atsakymas] atsiliepiama argumentu, kad visiškai objektyvus istorijos faktų aiškinimas nėra galimas, bei pateikiamas 6 lapus apimantis, nesusistemintas, istoriografinių šaltinių sąrašas. Apie Pareiškėjo iškeltus klausimus neužsimenama nė žodžio.“

2.2. „Vertinant susiklosčiusias aplinkybes, matyti, kad Centras vengia dialogo su Lietuvos piliečiais, manomai, siekdamas apginti iš esmės ydingą genocido nusikaltimo dalyvių teisinių santykių aiškinimą. Istorijos faktų interpretavimas čia yra antraeilis dalykas. Norėtume pabrėžti, kad Centras yra biudžetinė įstaiga, kurios veikla nagrinėjamu atveju pažeidžia žmogaus teises ir laisves viešojo administravimo srityje, o tiksliau viešojo administravimo įstatyme nustatytą“:

2.2.1. „a) Objektyvumo principą, kuris reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs“:

„Centro pateikiamas istorinių aplinkybių *interpretavimas ir aiškinimas* yra neobjektyvus. Centro pateikiamas genocido nusikaltimo dalyvių elgesio vertinimas (*pvz., išvadosė dėl J. Noreikos ir K. Škirpos veiklos II pasaulinio karo metais*; toliau citatose ir tekste vadinama – Išvados) yra neobjektyvus ir teisiškai ydingas“; „Centro Atsakymas, kad „visi Išvadų teiginiai yra paremti šaltiniais prie kiekvieno teiginio“, yra neobjektyvus“; „Centras iš esmės neatsako į užduotus klausimus, o Pareiškėjo Prašymą vertina kaip nereikšmingą. Atsakyme Vadovė, nurodo, kad „jei Pareiškėjas nepasitiki Centro istorikų pateiktomis išvadomis jis gali kreiptis į kitas Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigas“. Nurodyti teiginiai suponuoja, kad Centras atsisako objektyviai vertinti Pareiškėjo kreipimąsi, o kalbama juk apie veiklos metodus institucijos, teikiančios oficialias istorines išvadas“;

2.2.2. „b) Išsamumo principą, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui

įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį“:

„Centras, atsakydamas į Pareiškėjo kreipimąsi dėl ydingo genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo, nepateikė jokių teisinių argumentų, objektyviai pagrindžiančių Centro poziciją. Manome, kad tokie Centro veiksmai pažeidžia ne tik Pareiškėjo teisę gauti objektyvų ir išsamų atsakymą iš oficialius istorijos tyrimus atliekančios institucijos, bet taip pat pažeidžia visuomenės interesus gauti objektyvią informaciją bei genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimą, tokį, koks jis apibrėžiamas 1948-12-09 Konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudimo už jį“ 2 ir 3 straipsniuose.“

3. Pareiškėjas prašo Seimo kontrolierių: „Ištirti Centro ir jo Vadovės veiksmus, susijusius su Pareiškėjo Prašymo dėl Holokausto sąvokos aiškinimo nagrinėjimu, įpareigoti Centrą pateikti objektyvų ir įstatymo reikalavimus atitinkantį atsakymą.“

TYRIMAS IR IŠVADOS

4. Iš kartu su skundu pateiktų dokumentų nustatyta:

4.1. **Prašyme**, akcentuojant, kad „Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai, susiję su gyventojų genocidu. Ypač apmaudu, kad tai daroma viešai, institucijų, formuojančių gyventojų pažiūras, todėl prašau ištirti Centro ir jos Vadovės veiksmus. Savo prašymą grindžiu žemiau išdėstytais argumentais“, pažymėta:

4.1.1. „Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymo [toliau citatose ir tekste vadinama – Įstatymas] 2 str. numato, kad Centras yra valstybes įstaiga, tirianti visas genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, [...] inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų teisinį įvertinimą. Įstatymo 4 str. numato, kad vienas iš Centro uždavinių – istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas [...]. Centro funkcija yra 20 a. genocido Lietuvoje tyrimas ir objektyvios informacijos, susijusios su lietuvių ir žydų tautybės asmenų naikinimu, pateikimas visuomenei.

Manau, kad Vadovė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus, susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms pateikia neobjektyvias išvadas. Nurodyti veiksmai susiję su 2 istorinėmis išvadomis, analizuojančiomis J. Noreikos ir K. Škirpos dalyvavimą žydų tautos genocide II-ojo pasaulinio karo metu. Išvadas Centras parengė 2016 m.“

4.1.2. „Dėl J. Noreikos išvados“ [toliau citatose ir tekste vadinama – Išvada-1]:

4.1.2.1. „Genocido tyrimų centro pažymoje nustatyta [...], kad iki nacių okupacijos 1941 m. birželį Jonas Noreika tarnavo Lietuvos kariuomenės teisme, turėjo kapitono laipsnį. 1941-08-03 J. Noreika paskiriamas Šiaulių apskrities viršininku. Nurodė, kad yra išlikęs 1941-08-22 J. Noreikos pasirašytas įsakymas [...], adresuotas Šiaulių apskrities viršaičiams ir miestų burmistrams, skelbiantis, kad nuo rugpjūčio 25 iki 29 Šiaulių apskrities žydai turi būti perkelti į Žagarės getą, o jų palikto turto aprašai pristatyti apskrities viršininkui. Nurodė, kad yra išlikęs 1943-09-10 J. Noreikos pasirašytas įsakymas, adresuotas Šiaulių apskrities viršaičiams ir miestų burmistrams, nurodantis likviduoti žydų kilnojamąjį turtą tokia tvarka: „dalis turto saugoma iki atskiro nurodymo, dalį turto numatyta skirti mokykloms, valsčiams, paštams, prieglaudoms, ligoninėms ir kitoms įstaigoms; dalį turto išdalinti nuo karo nukentėjusiems asmenims ir parduoti jį iš varžytinių“. Pinigai turėjo būti pristatyti į <J. Noreikos vadovaujamos> apskrities valdybos kasą.“

„Išvadose Vadovė minėtus įsakymus vadina „raštais“, tuo sušvelnindama įsakmų dokumentų turinį, tuo pačiu J. Noreikos vaidmenį vykdant žydų izoliavimo ir turto administravimo klausimus“;

4.1.2.2. „Istoriškai Šiaulių apskrityje veikė 3 getai. Du iš jų įkurti Šiaulių mieste, 1941-07-23 Šiaulių apskrities viršininko įsakymu į juos buvo perkelti Šiaulių mieste ir apskrityje gyvenę žydų tautybės asmenys. Trečiasis buvo Žagarės getas. Suformuotas prisipildžius Šiaulių getams. Į jį žmonės buvo perkelti Šiaulių apskrities viršininko Jono Noreikos 1941-08-22 įsakymu. Pažymėtina, kad Žagarės getas nebuvo reformuotas į koncentracijos stovyklą, kaip kiti

Šiaulių getai. 1941-10-02 Žagarėje miesto parke buvo sušaudyti 2236 asmenys (633 vyrai, 1107 moterys ir 496 vaikai). Noreika dirbo civilinėje įstaigoje, tačiau ši įstaiga tarnavo nacių tikslams: organizavo žmonių perkėlimą į Žagarės getą, jų turto konfiskavimą ir pardavimą. 1941-09-10 J. Noreikos įsakyme dėl konfiskuoto žydų turto administravimo minima, kad turtas bus skiriamas įvairioms socialinės paskirties įstaigoms (mokykloms ir kt.), taip pat nuo karo nukentėjusiems žmonėms.

Istoriniai dokumentai liudija priešingai. Turtas ir iš jo gautos lėšos buvo naudojamas nacių karinės pramonės reikmėms. Jono Noreikos apskrityje yra žinomas ir paviešintas 1941-11-05 Šiaulių apskrities valdybos nurodymas apylinkių ir miestų merams pinigų, gautus iš žydų turto pardavimo, iki lapkričio 15 d. įmokėti į Gebietskommisar sąskaitą Reich Credit Banke Šiauliuose.

Centras savo išvadoje apie šias aplinkybes ir dokumentus nutyli. Pasisakydama dėl J. Noreikos talkininkavimo nacių režimui, Vadovė išvadoje nurodo, kad „istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai“, „žydų suvarymas į getus [...] teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t. y., juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę“, tačiau nėra žinių apie tai, kad J. Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu.

Toks istorinių įvykių aiškinimas iškreipia objektyvią tiesą ir parodo nesugebėjimą susitaikyti su Holokausto įvykiais. Nėra suprantama, kuriuo laiko momentu Lietuvos „istoriografijoje“ talkininkavimas vykdamas Holokaustą pradėtas vertinti atsietai nuo nusikaltimo žmonijai? Nors vaidmenys gal ir ne tie patys, bet veiksmai nukreipti į vieną tikslą. Getų formavimo ir žydų turto nusavinimo negalima vertinti atsietai nuo masinių žudynių – tai nusikaltimo, vadinamo Holokaustu, dalis“;

4.1.2.3. „2015 m. spalio mėnesio išvadoje Centras nurodo, kad „žinios apie J. Noreikos veiklą po sukilimo, t. y., 1941 m. birželio pabaigoje ir liepos mėnesį, gan fragmentiškos, <tačiau> apibendrinant galima teigti, kad 1941 m. liepos mėn. kpt. Joną Noreiką siejo tarnybiniai ryšiai su dvejomis įstaigomis – Telšių LAF organizacija ir Plungės komendantūra.“

„Atkreiptinas dėmesys, kad J. Noreikai krenta šešėlis dėl nurodymo žudyti, duoto Plungėje 1941-07-13. J. Noreikai dirbant nacių įsteigtoje Plungės komendantūroje, t. y., iki jo paskyrimo Šiaulių apskrities viršininku.

Nepaisant nustatytų aplinkybių, kad Noreika siejamas su organizacijomis, žinomai vykdydusiomis žydų tautos naikinimą Šiaulių krašte (1941 birželio–liepos mėn.), Centras išvadoje konstatuoja, kad „Reikia pastebėti, kad jis tokių funkcijų negalėjo atlikti, nes [...] J. Noreika savo ruožtu buvo ne policinės struktūros, o civilinės įstaigos darbuotojas ir jos vadovas“. Nėra suprantama, kodėl Centro Vadovė, ignoruodama įrodymus, be papildomų paaiškinimų konstatuoja, kad J. Noreika 1941 m. liepos mėn. negalėjo duoti įsakymo žudyti LAF / komendantūros būriams, kuriems jisai priklausė“;

4.1.2.4. „Centras Išvadoje-1 nurodo, kad nuo pat 1941 m. birželio mėn. J. Noreika įsitraukė į aktyvią antinacistinę veiklą. Tai patvirtinančių argumentų ir įrodymų išvadoje nėra pateikta. J. Noreikos nuopelnų Lietuvai, susijusių su pasipriešinimu komunistų valdžiai, Centras taip pat nenustatė. J. Noreika karo tribunolo buvo nuteistas mirties bausme pagal Rusijos SFSR BK 58 str. 1 d. (Tėvynės išdavimas). Dėl šios veikos reabilituotas 1991 m. Lietuvos Aukščiausio Teismo sprendimu. Už ką suteiktas pirmojo laipsnio apdovanojimas, nežinoma, Išvadoje-1 taip pat nenurodoma.“

4.1.3. „Dėl K. Škirpos išvados“ [toliau citatose ir tekste vadinama – Išvada-2]:

4.1.3.1. „Ginama Centro kalba buvo išdėstyta ir išvadoje dėl K. Škirpos veiklos. Centras išvadoje nurodo, kad 1941-03-19 K. Škirpa išleido pranešimą, skirtą pavergtos Lietuvos tautiečiams. Jo 6-ajame punkte rašoma: „Jau dabar „painformuokite“ žydus, kad jų likimas aiškus, todėl, kas gali, tegu jau šiandien nešdinasi iš Lietuvos, kad nebūtų bereikalingų aukų. Lemiamu momentu jų turtą perimkite į savo rankas, kad niekas veltui nežūtų.“

Išvadoje Centras keliskart pabrėžia, kad K. Škirpa žydų klausimą siūlė spręsti išvaramu. Pažymėtina, kad Centras nutyli aplinkybę apie 1941-03-24 dokumente „Lietuvai Išlaisvinti Nurodymai“ Berlyne duodamus tokius nurodymus: „Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. [...] Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų

nusikratyti“; Centras taip pat nutyli 1940–1941 m. dokumentą, K. Škirpos kreipimąsi į Lietuvos žydus, pavadintą „Dėl svetingumo žydams atšaukimo“, kuriame skelbiama, kad 14 a. Vytauto Didžiojo suteikta prieglobsčio teisė žydų tautai yra atšaukiama, ir nurodoma, kad žydai nepalikę Lietuvos kartu su sovietų sąjungos kariais bus atiduodami karo lauko teismui; ištremiami iš žemių su turto konfiskavimu; arba griežtai baudžiami vietoje, jei turta savo bandytų gadinti. Žydams nurodoma neturėti jokių iliuzijų, kadangi jiems vietos Lietuvoje nebėra“;

4.1.3.2. „Istoriškai, K. Škirpa, diplomatas, pasitraukęs iš okupuotos Lietuvos, 1940–1941 m. gyveno Berlyne. Ten planavo Lietuvos išlaisvinimą iš sovietų priespaudos. Didžiausias žinomas K. Škirpos nuopelnas Lietuvai yra Lietuvos aktyvistų fronto (LAF) organizacijos sukūrimas. K. Škirpa buvo organizacijos steigėjas, vadovas ir pagrindinis propagandos variklis. Organizacijos tikslas (realus) buvo ribotos Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas nacistinės Vokietijos sudėtyje, veiksmai – talkininkavimas nacių kariams išvežant sovietų valdžią 1941 m. birželį, tam panaudojant užverbuotus ir koordinuotus Lietuvos kariškius ir civilius – LAF būrius. [...] Nuo 1940 iki 1943 m. K. Škirpa raštu komunikavo su diplomatinio rango asmenimis visoje Europoje. Detalūs komunikatai apie LAF verbavimo ir smogimo taktikas bei pasirengimą talkininkauti nacių kariams išvarant sovietų pajėgas buvo žinomi siunčiami pačiam Hitleriui ir jo sekretoriui. [...] Apie galimą K. Škirpos antisemitinės propagandos įtaką Centras išvados nepateikia, tačiau cituoja istoriką L. Truską, teigiantį, kad „LAF atsišaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo“. Detaliau išvadoje Centras šio aspekto nenagrinėja ir nesureikšmina, apibendrinamai nurodo, kad „K. Škirpos vadovaujamos LAF organizacijos veikloje būta ir antisemitizmo apraiškų“.

„Centro išvadoje LAF antisemitinė propaganda ir jos įtaka yra sušvelninama, dokumentų turinį aiškinant atsietai nuo žydų genocido ir turto grobstymo, prasidėjusio Škirpos vyriausybės vadovavimo metu. Išvadoje yra paminėtas priežastinis ryšys, kad žydų išvarymas ir turto atėmimas buvo vienas iš LLV tikslų, nubrėžtų K. Škirpos nurodymuose ir kreipimuose, kurie buvo ideologiniai LLV pamatai.“

4.1.4. „Dėl Vadovės viešų pasisakymų“ – „Nurodyti Vadovės veiksmai yra įvykių, susijusių su Holokaustu, persvarstymas, žeidžiantis žydų tautybės Lietuvos piliečius. Toks elgesys peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas, todėl šios ir panašios apraiškos reikalauja išskirtinio dėmesio“:

4.1.4.1. „Netrukus po K. Škirpos išvados publikavimo internete, viešame pasisakyme šiuo klausimu, Vadovė *Lietuvos žiniose* nurodė, kad: „Turime suvokti, kad ir K. Škirpa kalbėjo savo gyvenamojo laikotarpio kalba ir kalbėjo taip, kad jo žodžiai būtų suprantami to meto žmonėms. Tad jo griežtoki komentarai neturėtų būti absoliutinami“ [...]. Ji pabrėžė, jog K. Škirpos veiklą tyrinėję mokslininkai jokių antisemitinių veiksmų joje neradę. Tas žmogus tikrai nėra nusikaltėlis, kurį derėtų nustumti į istorijos paraštes“. „Vertinant Išvados-2 teiginius ir Vadovės kalbą, panašu, kad Vadovė visuomenei pateikia žinomai melagingus teiginius dėl K. Škirpos antisemitinės veiklos, prieštaraujančius išvadoje cituojamai istoriko L. Trusko nuomonei“;

4.1.4.2. „Po Išvados-1 publikavimo Vadovė pasisakė užsienio žiniasklaidoje. Paklausta, „kodėl pagrindinė tyrimo institucija savo leidžiamuose knygose ir leidiniuose labai mažai arba nieko nekalba apie tamsiąją miško brolių pusę ir ar Centras negalėtų padaryti daugiau išlyginant pusiausvyrą“, atsakė: „Mes bandomė, tačiau susiduriame su įtakingu konservatyvių jėgų pasipriešinimu. Yra kelios aktyvios organizacijos ginančios partizanų atminimą ir jie su mumis susisiekiama, kai tik pabrėžiame mažiau palankius aspektus. Iš šių žmonių aš dažnai gaunu laiškus. Ir jie turi įtakingų draugų tarp politikų ir aukštųjų pareigūnų. Šie žmonės bando paveikti publikuojamus istorikų darbus. Lapkritį artėjant rinkimams darosi vis sunkiau išjudinti klausimą dėl labiau subalansuoto mūsų šiuolaikinės istorijos paveikslą“;

4.1.4.3. „Aktyvių piliečių grupei pateikus prašymą savivaldybei dėl J. Noreikos garbės lentos nukabinimo Vilniuje, Centras savo socialinio tinklalapio „Facebook“ paskyroje 2015-11-16 paskelbė tokį atsiliepimą: „Lietuvos patriotų niekinimą organizuoja kaimynai iš Rytų. Jiems talkina ne tik kai kurie žydai, bet ir pakankamai daug lietuvių: jų pavardės surašytos po prašymais atimti ordina, nuimti lentą, šmeižikiškais straipsniais spaudoje... Vieni tai daro sąmoningai, kiti – iš kvailumo.“

4.1.5. „Teisinis genocido aiškinimas“:

4.1.5.1. „Prie šio nusikaltimo teisinio įtvirtinimo prisidėjo „Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo statutas“. Jame buvo apibrėžtos nusikalstamos veikos ir suformuoti tarptautinės teisės principai, kurie 1946 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje buvo visuotinai pripažinti. Taip pat labai svarbus dokumentas buvo 1948-12-09 konvencija „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudo už jį“, Lietuva yra šios konvencijos dalyvė. Pagal 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto 6 str., nusikaltimus žmogiškumui apima: žudymas, naikinimas, įkalinimas, tremtis ar kitas nežmogiškas elgesys prieš civilinę grupę prieš karą ar karo metu. Vadovai, organizatoriai, kurstytojai ir padėjėjai, dalyvavę bendro plano ar sąmokslu sudaryme ar įgyvendinime, nukreipto padaryti bet kurią iš aukščiau paminėtų nusikaltimų, yra atsakingi už visus veiksmus, padarytus bet kurių asmenų siekiant įgyvendinti tokį planą. Lietuvos baudžiamasis kodeksas taip pat pasmerkia asmenis, kurie organizavo, vadovavo ar dalyvavo juos žudant, kankinant, žalojant, trikdam jų protinį vystymąsi, deportuojant, kitaip sudarant tokias gyvenimo sąlygas, kad jos lėmė visų jų ar dalies žūtį (99 str.).

Jungtinių Tautų Tarptautinės teisės Komisija (TTK) yra pasisakiusi, kad „atskiros genocido nusikalstamos veikos pačia savo prigimtimi yra sąmoningi, tyčiniai ar valingi veiksmai, kurių asmuo paprastai negali padaryti nesuvokdamas, kad jie greičiausiai sukels atitinkamas pasekmes. Tai ne tokia rūšis veikų, kurios galėtų įvykti atsitiktinai arba net kaip neatsargumo rezultatas.“

„TTK pateikia tokį tikslo aiškinimą: „plano ar politikos detalių žinojimo mastas, tam, kad įvykdytų genocido nusikaltimą, keičiasi priklausomai nuo nusikaltėlio padėties vyriausybinėje hierarchijoje ar karinėje struktūroje. Tai nereiškia, kad pavaldinys, kuris iš tikrųjų atlieka planą ar politiką, negali būti laikomas atsakingu už genocido nusikaltimą tiesiog todėl, kad jis neturėjo to paties laipsnio informacijos apie planą ar politiką kaip jo viršininkas. Genocido nusikaltimas reikalauja žinių apie galutinį tikslą, o ne žinių apie kiekvieną genocido politikos ar plano detalę. Laikoma, kad pavaldinys žino savo viršininkų ketinimus, kai jis gauna nurodymus padaryti uždraustus veiksmus prieš asmenis, kurie priklauso tam tikrai grupei.“

„Vertinant aukščiau išdėstytus teisės aktus ir Centro išvadas, konstatuotina, kad Centras, formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir nustatydamas tokių tyrimų metodikas ir kryptis, pažeidžia LR BK 99 str., Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių Tautų suformuotus genocido nusikaltimo sudėties aiškinimo principus“;

4.1.5.2. „Rezistencijos tyrimų centras yra valstybinė įstaiga, kuri, atlikdama istorinius tyrimus ir viešindama oficialias išvadas, formuoja piliečių ir institucijų nuomonę apie Holokausto ir Lietuvių tautos genocido įvykius. Pateikiama nuomonė turi būti objektyvi. Aukščiau nurodytos Išvados byloja, kad Vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, juos persvarsto, ignoruoja nepatogius faktus ir įrodymus, nevertina savanoriško prisidėjimo prie genocido kaip nusikaltimo žmogiškumui. Centro Vadovė advokatauja dalyvavusiems (talkinusiems) žydų tautos genocide, Išvadose ir spaudoje pateikdama istoriniams dokumentams prieštaraujančius teiginius, kurių neargumentuoja, taip pat spekuliuoja sunkiai įrodomais faktais (t. y., galėjo / negalėjo, žinojo / nežinojo) ir pabrėžtinai sureiškina aspektus, kuriančius teigiamą asmenybės įvaizdį. Toks istorinių įvykių aiškinimas ir interpretavimas yra istorijos iškraipymas ir genocido neigimas, klaidinantis visuomenę, peržengiantis žodžio laisvės ribas ir skatinantis radikalias nacionalizmo apraiškas.“

4.2. *Seimo kontrolierius, 2017-03-15 raštu Nr. 4D-2017/1-308/3D-744 persiųsdamas Pareiškėjo Prašymą Centrai, pažymėjo:*

4.2.1. „Iš Prašymo turinio nustatyta, kad Pareiškėjas skundžiasi dėl Centro veiklos, susijusios su Išvadų apie J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą, pateikimu. Prašyme nurodoma, kad Centras iškraipo istorinius įvykius ir tai daro viešai, formuodamas gyventojų pažiūras. **Taigi, ginčas tarp Pareiškėjo ir Centro yra dėl faktinių aplinkybių, susijusių su skunde nurodytais asmenimis ir jų veiklos vertinimu, todėl šis ginčas spręstinas teisme.** Pažymėtina, kad Pareiškėjas skunde nenurodo, kaip Centro Išvados apie J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą pažeidžia Pareiškėjo teises ir laisves viešojo administravimo srityje. [...] Seimo kontrolieriai tiria pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje ir netiria ginčų dėl teisės viešojo administravimo srityje, kaip ir **netiria**

ginčų dėl faktinių aplinkybių nustatymo, netiria istorinių aplinkybių. Atkreiptinas dėmesys, kad ginčai dėl teisės viešojo administravimo srityje spęstini administraciniame teisme [...]. Todėl Pareiškėjas dėl Centro veiksmų ir priimtų sprendimų turi teisę per vieną mėnesį nuo skundžiamo teisės akto paskelbimo arba individualaus teisės akto ar pranešimo apie veiksmą (atsisakymą atlikti veiksmus) įteikimo dienos kreiptis į administracinę teisumą ir skusti Centro sprendimą, taip pat skunde teismui nurodyti visas žinomas aplinkybes ir argumentus, kurie nurodomi šiame skunde, tokiu būdu ginti savo teises ir teisėtus interesus [...]. *Įvertinus tai, kas išdėstyta, bei tai, kad Seimo kontrolieriaus kompetencijai nėra priskirta tirti ginčus dėl teisės, nustatinėti faktines (istorines) aplinkybes, skundas Seimo kontrolieriaus nenagrinėtinas.* [...] jeigu Centro veiksmai ar sprendimai žemina Pareiškėjo garbę ir orumą ir neatitinka tikrovės, Pareiškėjas turi teisę teismine tvarka reikalauti paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės. Todėl Pareiškėjas dėl Išvadų, susijusių su J. Noreikos ir K. Škirpos veikla, jei Centro Išvados, Pareiškėjo manymu, žemina jo garbę ir orumą ir neatitinka tikrovės, turi teisę kreiptis į bendrosios kompetencijos teisumą ir ginti savo galimai pažeistas teises ir teisėtus interesus. Centro Vadovės veiklos vertinimas, sprendimai dėl atsakomybės ir poveikio taikymo (netaikymo) yra susiję su darbo teisiniais santykiais ir yra Ministro Pirmininko ir Seimo kompetencija, kadangi Centro Vadovę, Ministro Pirmininko teikimu, skiria ir atleidžia Seimas [...]. Pažymėtina, kad Seimo kontrolieriai netiria skundų, susijusių su darbo teisiniais santykiais [...].“

4.2.2. „[...] prie Prašymo yra pridėta Centro 2015-07-02 rašto Nr. 13R-200 kopija (t. y., daugiau nei prieš vienerius metus pateiktas Centro atsakymas Pareiškėjui). Skunde nėra duomenų bei iš turinio nėra aišku, ar Pareiškėjas yra raštu kreipęsis (ir kada konkrečiai, jei kreipėsi) į Centrą dėl šiame skunde nurodytų aplinkybių, ar buvo gautas atsakymas iš Centro. Atkreiptinas dėmesys, kad skundams Seimo kontrolieriui paduoti nustatomas vienerių metų terminas nuo skundžiamų veiksmų padarymo ar skundžiamo sprendimo priėmimo [...]. Skundai, paduoti praėjus šiam terminui, paprastai netiriami. Atsižvelgiant į tai, kad nėra duomenų, ar Pareiškėjas dėl šiame skunde nurodytų aplinkybių kreipėsi į Centrą, ir nėra žinoma oficiali Centro pozicija dėl šiame Prašyme nurodytų aplinkybių, tikslinga tarpininkaujant kreiptis į Centrą, kuris išnagrinėtų skundą ir pateiktų oficialią poziciją Prašymo klausimais.“

4.2.3. „[...] informuoju Pareiškėją, kad vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 3 ir 6 punktais, pagal kuriuos Seimo kontrolierius priima sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą, kai skunde nurodytų aplinkybių tyrimas nepriklauso Seimo kontrolieriaus kompetencijai, ir padaro išvadą, kad skundą nagrinėti tikslinga kitoje institucijoje ar įstaigoje, atsisakau tirti skundą, nes skundas pirmiausia nagrinėtinas Centre, o nesutinkant su jo atsakymu – teisme.“

4.2.4. „Įvertinęs problemos svarbą Pareiškėjui ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalimi, *prašau Centro – pagal kompetenciją įvertinti Prašyme nurodytas aplinkybes bei pateikti Pareiškėjui motyvuotą atsakymą* [...].“

4.2.5. „[...] paaiškėjus naujoms aplinkybėms, dėl kurių gali būti pažeista Jūsų teisė į gerą viešąjį administravimą (pavyzdžiui, institucijai (pareigūnams) nustatyta tvarka nepateikus atsakymo į kreipimąsi raštu, nepagrįstai ar nemotyvuotai atsisakant spręsti rūpimą klausimą ar pateikti paaiškinimus, papildomą informaciją, dokumentus, nenurodant priimto sprendimo apskundimo tvarkos ir pan.), turite teisę, nurodę šias naujas aplinkybes (taip pat pateikę papildomus turinčius reikšmės dokumentus), kreiptis į Seimo kontrolierių pakartotinai.“

4.3. *Centras Pareiškėjui pateikė tokio turinio Atsakymą:*

4.3.1. „Prašyme pateikti argumentai yra kritikuotini dėl šių aplinkybių.

Pareiškėjas teigia: „Rašau Jums siekdamas pastebėti, kad Lietuvoje yra ignoruojami ir iškraipomi istoriniai įvykiai, susiję su gyventojų genocidu.“

Pranešame, kad žydų genocido Lietuvoje (1941–1944 m.) istorija tiriama jau daugiau kaip dešimtį metų. Lietuvos tyrinėtojų atliktų fundamentalių istorinių tyrimų medžiaga skelbiama monografijose, įvairiose kitose publikacijose (Centro leidinių sąrašas pridedamas).“

4.3.2. „Nėra pagrįsti konkrečiais argumentais Pareiškėjo teiginiai: Centro Vadovė savo funkcijas vykdo ydingai, nepagrįstai persvarsto istorinius faktus, susijusius su Holokausto įvykiais, subjektyviai interpretuoja išlikusius ir viešai prieinamus dokumentus, visuomenei ir institucijoms

pateikia neobjektyvias išvadas. Pareiškėjas šiuos savo teiginius kildina iš Centro istorikų visapusiškais ir nuodugniais tyrimais pagrįstų istorinių pažymų, analizuojančių J. Noreikos ir K. Škirpos veiklą II-ojo pasaulinio karo metais. Pabrėžiame, kad šiose pažymose [Išvadoje-1 ir Išvadoje-2] visi teiginiai yra paremti šaltiniais, nurodytais prie kiekvieno teiginio.“

4.3.3. „Dėl Prašyme cituojamų Vadovės viešųjų pasisakymų pastabų neturėtume, jeigu nebūtų jai priskirta citata iš 2015-11-16 „Facebook“ paskyros. Šis tekstas su Vadove nebuvo suderintas, jo autorė Centre jau nebedirba.“

4.3.4. „Būtina pabrėžti, kad Centras nėra vienintelė įstaiga Lietuvoje, tyrinėjanti XX amžiaus Lietuvos istoriją. Šį laikotarpį taip pat tyrinėja Lietuvos istorijos instituto, Vilniaus universiteto, kitų Lietuvos aukštųjų mokyklų istorikai. Jeigu Pareiškėjas nepasitiki Centro istorikų pateiktomis išvadomis, jis gali kreiptis į kitas Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigas.“

4.3.5. „Be to, Pareiškėjui galime priminti žodžius iš 2009-04-02 Europos Parlamento rezoliucijos dėl Europos sąžinės ir totalitarizmo: „istorikai sutinka, kad istorinių faktų neįmanoma interpretuoti visiškai objektyviai ir kad visiškai objektyvaus istorinio jų perteikimo nėra“; „nė viena politinė institucija ar politinė partija neturi išskirtinės teisės interpretuoti istoriją, ir šios institucijos ar partijos negali teigti, kad jos interpretuoja objektyviai“. Manome, kad šie žodžiai yra taikytini ne tik Centrai, bet ir Pareiškėjui.“

5. Seimo kontrolierius, atsižvelgęs į pirmiau nurodytas aplinkybes, kreipėsi į Centrą, prašydamas:

5.1. *kartotinai, laikantis konstitucinio principo – „Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“, viešojo administravimo objektyvumo ir išsamumo principų bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-08-26 nutarimu Nr. 93 patvirtintų Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių* (toliau citatose ir tekste vadinama – Prašymų nagrinėjimo taisyklės) *reikalavimų, išnagrinėti Prašymą pagal Centro kompetenciją ir Prašymo turinį, pateikti Pareiškėjui aiškų ir argumentuotą atsakymą (Seimo kontrolieriui – kopiją) į visus jo iškeltus klausimus, argumentus, problemas ir kt., nurodant visas Prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi vertinant Prašymo turinį*, kartu pateikiant motyvuotus paaiškinimus dėl Centro pozicijos kiekvienu Pareiškėjo iškeltu klausimu, dėl šioje pažymoje pacituotų Pareiškėjo nurodomų aplinkybių:

5.1.1. 4.1.2.1–4.1.2.4 papunkčiuose – „Išvadose Vadovė minėtus įsakymus vadina „raštais“, tuo sušvelnindama įsakmų dokumentų turinį“; „1941-09-10 J. Noreikos įsakyme dėl konfiskuoto žydų turto administravimo minima, kad turtas bus skiriamas įvairioms socialinės paskirties įstaigoms (mokykloms ir kt.), taip pat nuo karo nukentėjusiems žmonėms. Istoriniai dokumentai liudija priešingai. [...] Centras savo išvadoje apie šias aplinkybes ir dokumentus nutyli“; „Nėra suprantama, kuriuo laiko momentu Lietuvos „istoriografijoje“ talkininkavimas vykdant Holokaustą pradėtas vertinti atsietai nuo nusikaltimo žmonijai?“; „Nėra suprantama, kodėl Centro Vadovė, ignoruodama įrodymus, be papildomų paaiškinimų konstatuoja, kad J. Noreika 1941 m. liepos mėn. negalėjo duoti įsakymo žudyti LAF / komendantūros būriams, kuriems jisai priklausė“; „Centras Išvadoje-1 nurodo, kad nuo pat 1941 m. birželio mėn. J. Noreika išitraukė į aktyvią antinacistinę veiklą. Tai patvirtinančių argumentų ir įrodymų Išvadoje-1 nėra pateikta. J. Noreikos nuopelnų Lietuvai, susijusių su pasipriešinimu komunistų valdžiai, Centras taip pat nenustatė“; „Už ką suteiktas pirmojo laipsnio apdovanojimas, nežinoma, išvadoje taip pat nenurodoma“;

5.1.2. 4.1.3.1–4.1.3.2 papunkčiuose – „Pažymėtina, kad Centras nutyli aplinkybę apie 1941-03-24 dokumente „Lietuvai Išlaisvinti Nurodymai“ [...] duodamus tokius nurodymus: „Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. [...] Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų nusikratyti“; „Centras taip pat nutyli 1940–1941 m. dokumentą [...]“; „Apie galimą K. Škirpos antisemitinės propagandos įtaką Centras išvados nepateikia, tačiau cituoja istoriką L. Truską, teigiantį, kad „LAF atsisaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo“. Detaliau išvadoje Centras šio aspekto nenagrinėja ir nesureikšmina“; „Centro išvadoje LAF antisemitinė propaganda ir jos įtaka yra sušvelninama, dokumentų turinį aiškinant atsietai nuo žydų genocido ir turto

grobstymo, prasidėjusio Škirpos vyriausybės vadovavimo metu. Išvadoje yra pamirštas priežastinis ryšys, kad žydų išvarymas ir turto atėmimas buvo vienas iš LLV tikslų“;

5.1.3. 4.1.4 papunktyje – „Toks [Vadovės] elgesys peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas“;

5.1.4. 4.1.4.1 papunktyje – „Ji pabrėžė, jog K. Škirpos veiklą tyrinėję mokslininkai jokių antisemitinių veikslių joje neradę. [...] Vadovė visuomenei pateikia žinomai melagingus teiginius dėl K. Škirpos antisemitinės veiklos, prieštaraujančius išvadoje cituojamai istoriko L. Trusko nuomonei“;

5.1.5. 4.1.5.1–4.1.5.2 papunkčiuose – „Centras, formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir nustatydamas tokių tyrimų metodikas ir kryptis, pažeidžia LR BK 99 str., Niurnbergo tribunolo statuto 6 str. ir Jungtinių Tautų suformuotus genocido nusikaltimo sudėties aiškinimo principus“; „Vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, juos persvarsto, ignoruoja nepatogius faktus ir įrodymus, nevertina savanoriško prisidėjimo prie genocido kaip nusikaltimo žmogiškumui“; „Vadovė advokatauja dalyvavusiems (talkinusiems) žydų tautos genocide, Išvadoje ir spaudoje pateikdama istoriniams dokumentams prieštaraujančius teiginius, kurių neargumentuoja, taip pat spekuliuoja sunkiai įrodomais faktais (t. y., galėjo / negalėjo, žinojo / nežinojo) ir pabrėžtinai sureiškina aspektus, kuriančius teigiamą asmenybės įvaizdį“;

5.2. pateikti motyvuotus paaiškinimus, kodėl Atsakyme nebuvo Centro paaiškinimų dėl visų Prašyme nurodytų aplinkybių, klausimų, problemų, Pareiškėjo argumentų ir kt.

6. Seimo kontrolių įstaiga papildomai gavo Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto 2017-11-30 raštu Nr. S-2017-10824 persiūtą Pareiškėjo skundą Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui Viktorui Pranckiečiui, kuriame [pažymėjus, jog Vadovė Atsakyme akcentuoja, kad „visiškai objektyvus istorijos faktų aiškinimas nėra galimas“, kad „Kartu su glaustu atsakymu pateikiamas ilgas, 6 lapus apimantis, nesusistemintas istorinių šaltinių (knygų ir publikacijų) sąrašas“ nurodyta:

6.1. „Norime atkreipti Jūsų dėmesį, kad Pareiškėjo [Prašyme] keliamą problemą yra ne istorinių įvykių interpretavimas, o jų dalyvių elgesio traktavimas pagal tarptautiniuose teisės aktuose nustatytus principus. Lietuva yra dalyvė *1948-12-09 [Jungtinių Tautų] konvencijos „Dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir nubaudimo už jį“* [toliau citatose ir tekste vadinama – Konvencija], kurios 2–4 straipsniai numato, kad: Genocidu laikoma veikla, kuria siekiama visiškai ar iš dalies sunaikinti kokią nors nacionalinę, etninę, rasinę ar religinę grupę, būtent: tos grupės narių žudymas; [...] *tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį, 2 str. C); Baustina veika yra: a) genocidas [...] c) tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą; [...] e) bendrininkavimas vykdamas genocidą.* Asmenys, vykdamas genocidą ar kokią nors kitą 3 straipsnyje nurodytą veiklą, yra baudžiami nepaisant to, ar jie yra pagal konstituciją atsakingi valstybės vadovai, pareigūnai ar privatūs asmenys (4 str.).“

„Lietuva yra dalyvė sutarties dėl 1945 m. Niurnbergo tribunolo statuto [toliau citatose ir tekste vadinama – Statutas] patvirtinimo, kurio 6 straipsnyje yra pateikiamas analogiškas genocido nusikaltimo ir jo dalyvių teisinis vertinimas. Statuto 8 straipsnis papildomai nurodo, jog „faktas, kad kaltinamasis veikė sutinkamai su Vyriausybės ar jo viršininko įsakymu, neturi atleisti jo nuo atsakomybės, bet į tai gali būti atsižvelgiama svarstant bausmės sušvelninimo klausimą, jei Tribunolas nuspręs, kad to reikalauja teisingumas.“

Teismų praktikoje Konvencijos nuostatos aiškinamos taip: „jeigu bendrininkas žinojo arba turėjo žinoti apie vykdytojo turimą tikslą sunaikinti dalį grupės, tai jis bus kaltinamas kaip bendrininkas genocido veikoje, nors pats ir neturėjo genocidinio ketinimo“ (Jungtinių Tautų Baudžiamasis Tribunolas Ruandoje, Bylos Nr. ICTR-96-4, par. 540-541).“

6.2. „Centras Išvadoje dėl K. Škirpos ir J. Noreikos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais iškreipia tarptautinėje teisėje pripažįstamą genocido nusikaltimo dalyvių sąvoką“:

6.2.1. „Centras oficialioje Išvadoje asmenis vertina tik tiesioginiu genocido vykdytojo aspektu ir genocido dalyvių ratą aiškina siaurai, t. y., nustatinėja tiksliai, ar asmuo šaudė ar nešaudė žydų tautybės asmenis. Ir šią poziciją aiškiai pabrėžia.

Centras ignoruoja likusias baustinas veikas, o tiksliau: a) sudarymą gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti visą žmonių grupę ar jos dalį; b) tiesioginį ir viešą kurstymą vykdyti genocidą; c) bendrininkavimą vykdant genocidą. **Šiais teisiniiais aspektais Centras asmenų elgesio nevertina**, nors nurodytos veikos taip pat apima genocido nusikaltimo sąvoką, nustatytą Konvencijoje“;

6.2.2. „Išvadoje-1 dėl J. Noreikos įsakymo suformuoti žydų getą Šiauliuose ir įsakymų dėl Šiaulių apskrities žydų turto nusavinimo yra teigiama, kad „istoriografijoje žydų izoliavimas ir masinės žudynės nėra vertinamos kaip du tapatūs dalykai“. Centras nurodo, kad „žydų suvarymas į getus [...] teikė naciams galimybę pereiti prie žydų žudymo, t. y., juos sunaikinti kaip nepageidaujamą rasę“, tačiau nėra žinių apie tai, kad J. Noreika buvo susijęs su žydų masinių žudynių organizavimu ar vykdymu“. Centras Išvadoje-1 ignoruoja aukščiau minėtus nusikalstamus J. Noreikos įsakymus ir **jo veiklos nevertina prisidėjimo prie žydų tautos genocido aspektu ir bendrininkavimo aspektu vykdant genocidą Šiaulių apskrityje (Konvencijos 2 C str., 3 str.)“**;

6.2.3. „Išvadoje-2 Centras nepateikia K. Škirpos antisemitinės propagandos vertinimo, apsiriboja istoriko L. Trusko citata, teigiančia, kad „LAF atsišaukimai buvo viena iš priežasčių, kodėl 1941 m. vasarą dalis lietuvių prisidėjo prie nacių nusikalstamų įsakymų vykdymo“, tačiau Išvadoje-2 šio aspekto nenagrinėja ir tik apibendrinamai nurodo, kad „K. Škirpos vadovaujamos LAF organizacijos veikloje būta ir antisemitizmo apraiškų“. **K. Škirpos veikla nėra vertinama Konvencijos 3 C str. aspektu „tiesioginis ir viešas kurstymas vykdyti genocidą“, Konvencijos 2 C str., 3 E str. aspektu „prisidėjimas ir bendrininkavimas vykdant genocidą“**;

6.2.4. „Objektyviai vertinant Išvadas dėl asmenybių veiklos, matyti, kad Vadovė istorinius faktus aiškina kryptingai, nepasisako dėl nepatogių faktų ir įrodymų, nevertina prisidėjimo prie genocido, bendrininkavimo ir genocido kurstymo kaip nusikalstamų veikų prieš žmogiškumą.

Pagal šiuo metu paskelbtas ir žinomas Išvadas, Centras genocido nusikaltimo dalyviais laiko tik tiesioginius organizatorius ir vykdytojus. Tokiu būdu formuodamas valstybės politiką istorinių tyrimų srityje ir skelbdamas atitinkamas tyrimų išvadas, **Centras pažeidžia genocido nusikaltimo sudėties vertinimo kriterijus, suformuotus Statute ir Konvencijoje**. Siaurinamas genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimas prieštarauja Statutui ir Konvencijai.

Tokiu būdu, teikdama oficialias istorines išvadas, biudžetinė įstaiga pažeidžia Lietuvos valstybės įsipareigojimus Konvencijos partneriams, pagal JT teisę“;

6.2.5. „Centras yra valstybinė įstaiga, kuri, atlikdama istorinius tyrimus ir viešindama išvadas, formuoja valstybės poziciją, piliečių ir institucijų nuomonę apie Lietuvių ir Žydų tautos genocidą. Istorinių dalyvių elgesio vertinimas turi būti objektyvus ir pagrįstas principais, numatytais įstatymuose ir tarptautinėse sutartyse.

Nurodyti Vadovės veiksmai yra įvykių, susijusių su Holokaustu, persvarstymas ir genocido neigimas. Toks elgesys pažeidžia Lietuvos įsipareigojimus pagal Konvenciją ir peržengia EŽTT nubrėžtas saviraiškos laisvės ribas.“

6.3. Pareiškėjas, manydamas, kad „problema yra opi ir reikalaujanti išskirtinio Seimo dėmesio“, prašo: „1. Sudaryti grupę ištirti Vadovės veiksmus dėl genocido nusikaltimo sąvokos aiškinimo, įskaitant, bet neapsiribojant genocido sąvokos interpretavimu, pateiktu Išvadose“; „2. Nustačius pažeidimus, įpareigoti Centrą parengti ir savo lėšomis paviesti išvadas dėl J. Noreikos ir K. Škirpos veiklos Antrojo pasaulinio karo metais, kuriose šių asmenų veikla būtų objektyviai įvertinta pagal Konvencijos 2 C str., 3 E straipsnių nuostatas“; „3. Imtis priemonių siekiant, kad ateityje, aiškinant genocido sąvoką oficialiai, nusikaltimas ir jo dalyviai būtų apibrėžiami taip, kaip tai numatyta tarptautinėse sutartyse.“

7. Seimo kontrolierius, atsižvelgęs į šios pažymos 6 paragrafe nurodytas aplinkybes papildomai kreipėsi į:

7.1. **Centrą**, prašydamas motyvuotai paaiškinti: 1) ar Centras, darydamas Išvadą-1, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio c punktą („tyčinis sudarymas tai grupei tokių gyvenimo sąlygų, kuriomis apgalvotai siekiama fiziškai sunaikinti ją visą ar jos dalį“) ir 3 straipsnio kiekvieną punktą; jeigu taip – pateikti tai patvirtinančius dokumentus, jeigu ne – paaiškinti priežastis; 2) ar Centras, darydamas Išvadą-2, vertino asmens elgesį pagal Konvencijos 2 straipsnio